

การจัดการเรียนรู้กับทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 Learning Management and Important Skill on 21st Century

บาทหลวงสมเกียรติ จูรอด
ผู้อำนวยการโรงเรียนดําเนินวิทยา
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)
จังหวัดราชบุรี กระทรวงศึกษาธิการ

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้กับทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ คือเป้าหมายของการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความรู้และมีความสุขควบคู่กันไป สำหรับคำว่า “ดี” หมายถึง การมีวินัย ในตนเอง สนใจใฝ่รู้ มีสติในการควบคุมตนเอง รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล มีความซื่อสัตย์ สำหรับ “เก่ง” นั้น ต้องมีคุณสมบัติที่แสดงถึงความสามารถด้านภาษา ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียน ทางด้านภาษาไทยควบคู่ไปกับภาษาสากลและการเรียนรู้ทางด้านตรรกะ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักให้เกิดการสังเกต ประมวล จัดกลุ่ม เชื่อมโยง ตั้งสมมติฐานและศึกษาทดลอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและลึกซึ้ง สำหรับคำสุดท้ายคือ “ความสุข”

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ทักษะที่จำเป็น, เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.

Abstract

Learning Management and Important Skill on 21st Century was the purpose of Thailand up to nowadays. Therefore, by emphasize learners have knowledge as along with “Good”. There were means self-disciplinary interesting and mindfulness by themselves. They should be known good and bad then have responsibility for good reason and honor for “Expecting”. So that, they were had some characteristics for language all parts for listening speaking reading and writing both Thai and international language too. They should have to know logic mathematics and science. That will have guarantee for observing evaluating grouping connecting for hypothesis for education to make real learning and dept for important “Happiness”.

Key Words: Learning Management, Important Skill, Learning on 21st Century.

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2445 คือ เป้าหมายปลายทางของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็น เป้าหมายของการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความรู้และมีความสุข ควบคู่กันไป สำหรับคำว่า “ดี” หมายถึง การมีวินัย ในตนเอง สนใจใฝ่รู้ มีสติในการควบคุมตนเอง มี เหตุผล มีความซื่อสัตย์ สำหรับ “เก่ง” นั้น ต้องมีคุณสมบัติที่แสดงถึงความสามารถด้านภาษา ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียน ทางด้านภาษาไทยควบคู่ไปกับภาษาสากลและการเรียนรู้ทางด้านตรรกะคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักให้เกิดการสังเกต ประมวล จัดกลุ่ม เชื่อมโยง ตั้งสมมติฐานและศึกษาทดลอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและลึกซึ้ง สำหรับคำสุดท้ายคือ “ความสุข” นั้น ได้แก่ ความสุขในขณะที่ เรียน ซึ่งหมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนศึกษาและเรียนรู้อย่าง มีความสุข ไม่กดดันและ เป็นกระบวนการที่ให้สาระหรือหลักการที่จะนำไปใช้และปฏิบัติเพื่อ ให้ชีวิตเป็นสุข นอกจากความสุขในขณะที่ เรียนแล้ว ความสุขในการมอบความรัก การแบ่งปันและความเอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน รวมถึงการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญาไม่ติดอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และช่วยให้สังคมมี ความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น (เขาวลิตร ตานานนท์, 2554: 14)

ในส่วนการศึกษาไทยนั้นได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เพราะการศึกษาเป็นพื้นฐานใน การยกระดับมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในระยะยาว การศึกษาของไทย ได้มีการปฏิรูปครั้ง ใหญ่มาแล้วในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาเป็นแบบตะวันตกมากขึ้นและได้ย้าย ฐานการจัดจากวัดและวังมาอยู่ที่โรงเรียนมีหน่วยงานที่ควบคุมดูแลโดยตรง สำหรับการศึกษาในปัจจุบันเป็น การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยซึ่งเป็นการเปลี่ยนโฉม หน้าของระบบการศึกษา เป็นการศึกษาที่ไม่สิ้นสุดเฉพาะภายในชั้นเรียนและเปลี่ยนไปเป็นการรู้ตลอดชีวิต ตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละบุคคล (สนอง เครือมาก, 2553: 70)

ดังนั้น บุคลากรทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ การศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติให้ชัดเจนจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อ การออกแบบการจัดระบบการเรียนการสอนตามเป้าหมายที่แท้จริงของการปฏิรูปการศึกษา ก็คือ การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ 1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลกรวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและ ระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น และทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543: 13-15)

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ในการจัดการเรียนรู้จึงพัฒนาสื่อ นวัตกรรม กระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามความสามารถ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาความรู้ ฝึกทักษะการจัดการ การปฏิบัติ การเรียนแบบร่วมมือ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช่วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

5. สภาพสังคมและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 มีนักคิดและนักทฤษฎีได้ให้ความหมาย นิยามและขอบข่าย ๆ ได้กล่าวถึงสภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 ว่ามีความเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน ที่เป็นผลจากการพัฒนาความคิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ทำให้เกิดโลกสังคมไร้พรมแดน ทั้งการติดต่อสื่อสาร การย้ายที่อยู่ การดำเนินธุรกิจ และวิถีชีวิตของผู้คนที่มิทั้งเป็นอิสระและพึ่งพากันมากขึ้น เกิดสังคมและฐานเศรษฐกิจฐานความรู้ ทำให้สังคมต้องมีบุคคลที่มีความรู้มากขึ้น ทั้งการคิดแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เป็นต้น เพื่อรับมือกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เข้มข้น หลายๆประเทศทั่วโลกมีเป้าหมายที่จะแข่งขันและเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับระบบเศรษฐกิจแบบเน้นความรู้ (Knowledge-based economies) แรงงานยุคใหม่ต้องเป็นแรงงานที่มีสมรรถนะสูงจึงจะสามารถนำตนเองไปสู่การจ้างงานในระดับนานาชาติได้ ดังนั้นงานพัฒนาการศึกษาถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใช้เพื่อนำพาประชากรของตนให้หลุดพ้นจากความยากจน และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เนื่องจากงานด้านบริหารและงานที่เน้นด้านวิชาชีพเฉพาะเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและตลาดแรงงานเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้การศึกษาทั่วโลกต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นได้จากสองศตวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้การขยายการศึกษาเป็นวิธีการหลักที่ทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี ลดภาระความยากจน และเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจจุดมุ่งหมายหนึ่งของสหประชาชาติ ในปี 2015 คือ ทุกประเทศต้องร่วมมือกันเพื่อจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่เป็นสากลในทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ยากจน และประเทศที่พัฒนาแล้วก็จะเพิ่มจำนวนของประชากรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และประเทศที่พัฒนาแล้วก็จะเพิ่มจำนวนของประชากรที่เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาถือเป็นมาตรฐานการศึกษาในประเทศอุตสาหกรรม

ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในศตวรรษที่ 21 เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป คุณลักษณะ และทักษะของคนที่ต้องการย่อมเปลี่ยนไปด้วย จากการศึกษาพบว่า มีการกำหนดคุณลักษณะและทักษะของผู้คนในยุคสังคมยุคศตวรรษที่ ๒๑ ไว้หลากหลาย สำหรับคุณลักษณะและทักษะที่เป็นตัวร่วมหลัก ได้แก่

1. ทักษะการคิด ทั้งการคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2. ทักษะการสื่อสาร ซึ่งระบุว่าคนในศตวรรษที่ 21 ควรมีทักษะทางภาษาอย่างน้อยสองภาษาขึ้นไป 3. ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 4. ทักษะการทำงานเป็นทีม 5. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้ยังมีการระบุถึงลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วย

ลอยด์ (Leod, S.M. อ้างถึงใน Jyrki, Loima, 2012) กล่าวถึงทักษะที่สำคัญสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1. การตระหนักถึงโลกาภิวัตน์ 2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. การคิดสร้างสรรค์ 4. ความสามารถในการเก็บตัว 5. ความร่วมมือ 6. การใฝ่รู้ 7. นวัตกรรม 8. การเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ 9. ความคล่องแคล่วในการใช้สื่อ 10. การแก้ปัญหา 11. การเรียนรู้สารสนเทศ 12. ทักษะการวิเคราะห์/สังเคราะห์ 13. การเป็นครูประกอบการ

เอโทน (Atone, B) แห่ง New York Time (อ้างถึงใน Berry, B., 2011) กล่าวถึงลักษณะของคนอเมริกันในปัจจุบันและในอนาคตว่า 1. เด็กจะเป็นบุคคลที่คิดบนสิ่งที่หลากหลายและต่างออกไป เป็นนักเรียนรุ่น I Generation เด็กยุคปัจจุบันเป็นเด็ก “เด็กยุค syberspace” อาจก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ซึ่งแต่ละยุคจะเป็นผลมาจากเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่แต่ละรุ่นมีใช้ 2. อินเทอร์เน็ตและเครื่องมือสืบค้นจะยกระดับความสามารถทางสติปัญญาเนื่องจากคนจะจำน้อยลง คิดมากขึ้นโดยเฉพาะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้คนจะมีเวลาเรียนรู้สิ่งใหม่มากขึ้นแทนการใช้เวลาในการท่องจำ 3. ในยุคศตวรรษที่ 21 นักเรียนอเมริกันต้องมีความรู้และทักษะอย่างไม่เคยคิดมาก่อนต้องเรียนรู้มากกว่า 3 R S นักเรียนต้องสามารถค้นพบ สังเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลข่าวสาร ทุกวิชาและแหล่งเรียนรู้อย่างต่าง ๆ นักเรียนต้องมีลักษณะนิสัย ทักษะการเรียนรู้และความรู้ที่ต้องการใช้เครื่องมือดิจิทัลที่จำเป็นต่อการจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดสิ่งที่เป็ประโยชน์และถูกต้อง มีนักเรียนและครอบครัวที่มองหาโอกาสในการเรียนรู้โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ เพื่อความเข้าใจอนาคตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ผลกระทบต่อสภาพสังคมและการศึกษาของไทยในอนาคต จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เข้าสู่ยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการกำลังคนที่มีทักษะและลักษณะดังกล่าวข้างต้น สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อบริบทของสังคม และการศึกษาของไทย ได้มีศึกษาบริบทของสังคมไทย คุณลักษณะและทักษะของคนไทย 30 ปีข้างหน้า (ภาพคนไทยในอนาคต) ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2535)

1. บริบทที่พึงประสงค์ ได้แก่ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมปลอดภัย มีความเอื้ออาทร รักใคร่กลมเกลียว ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน เศรษฐกิจมั่นคง ประชาชนมีรายได้ทั่วถึง สิ่งแวดล้อมและพลังงานได้รับการปกป้องและพัฒนามากขึ้น มีการปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และพลังงานผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ และตามอัธยาศัย ทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพลังงานในภูมิภาค เกิดการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ก่อให้เกิดนวัตกรรมมากขึ้น ประชาชนเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ด้านนโยบายการ

ส่งเสริมและระบบการผลิตและพัฒนาจากรัฐ ขณะที่เกิดความร่วมมือระหว่างภูมิภาคและภูมิภาคมากขึ้น ผู้นำทางการเมืองและผู้บริหารมีคุณธรรมและเป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้เรียนและเยาวชนมีธรรมาภิบาลและการปกครอง ประชาชนเรียนรู้และปฏิบัติตามระเบียบประชาธิปไตยถูกต้อง ชุมชน เอกชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษามากกว่าอดีตที่ผ่านมาและมีความชัดเจนมากขึ้น และจัดการศึกษาแพนรัฐ สำหรับประชากรที่ลดลงส่งผลให้เกิดการลงทุนด้านคุณภาพการศึกษาได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมภูมิปัญญา และสังคมได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

2. บริบทที่ไม่พึงประสงค์ สังคมไทยที่ครอบครัวแตกแยก ชุมชนไม่เข้มแข็ง การพัฒนาไม่ยั่งยืน ขาดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีความอ่อนแอ ประชาชนตกงาน รายได้ต่ำกว่ารายจ่าย ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมีมากขึ้น จากการใช้ปัญญาและความรู้เป็นฐานในการดำเนินชีวิต ประเทศชาติขาดความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงานเสื่อมโทรมมลภาวะเป็นพิษ อุบัติภัยจากชุมชนมากขึ้น เกิดการขาดแคลนพลังงานมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีการส่งเสริม ไม่มีการเรียนรู้และปกป้องพัฒนา สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ขาดการส่งเสริมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่เพียงพอทั้งเทคโนโลยีอุบัติเหตุใหม่และเทคโนโลยีผสมผสาน มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ผิด ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกอย่างร้ายแรง การก่อการร้ายข้ามชาติและการก่อการร้าย ในประเทศเป็นเหตุทำลายความมั่นคงของประเทศเกิดความขัดแย้งและแตกแยกทางการเมือง ขาดธรรมาภิบาลทางการเมืองการปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเข้มแข็งเป็นเครื่องมือทางการเมืองระดับชาติมากกว่าการพัฒนาท้องถิ่น ท้ายที่สุดประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้เป็นภาระของรัฐบาลและสังคม

3. ภาพอนาคตคนไทยที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ มีคุณภาพ รู้จริง รู้ลึก รู้ภาษา รู้เทคโนโลยี รู้รักษาสุขภาพ และมีคุณธรรม มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม มีความรู้และทักษะ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย และมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว เอื้ออาทรและเกื้อกูลกัน ดำรงตนตามครรลองของศาสนา รู้จักแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์

4. ภาพอนาคตคนไทยที่ไม่พึงประสงค์ คือ คนไทยมีร่างกายอ่อนแอ จิตใจไม่มั่นคง ขาดความรับผิดชอบ ขาดวิจรรย์ญาณและการคิดวิเคราะห์ บนรากฐานทางวิทยาศาสตร์ เชื่อง่าย งมงาย หลงกระแส อารมณ์ไม่มั่นคง ขาดสติ ขาดความสามัคคี นิยมความรุนแรง เห็นแก่ตัว ขาดจิตสาธารณะ มีความรู้ผิวเผิน ไม่รู้จริง ไม่รู้กว้าง ขาดทักษะอาชีพ ไม่สามารถแก้ปัญหาและจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ภาพอนาคตการศึกษาไทยภายใต้บริบทและคนไทยที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ภาพอนาคตการศึกษาไทย ควรเป็นดังนี้

5.1 ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการพัฒนาทางสมองและสติปัญญาของมนุษย์ควบคู่กับสภาวะแห่งคุณธรรม จริยธรรม ที่มีความสมบูรณ์

อย่างเป็นองค์รวม ด้วยกลไกของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาเป็นฐานในยุคเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้

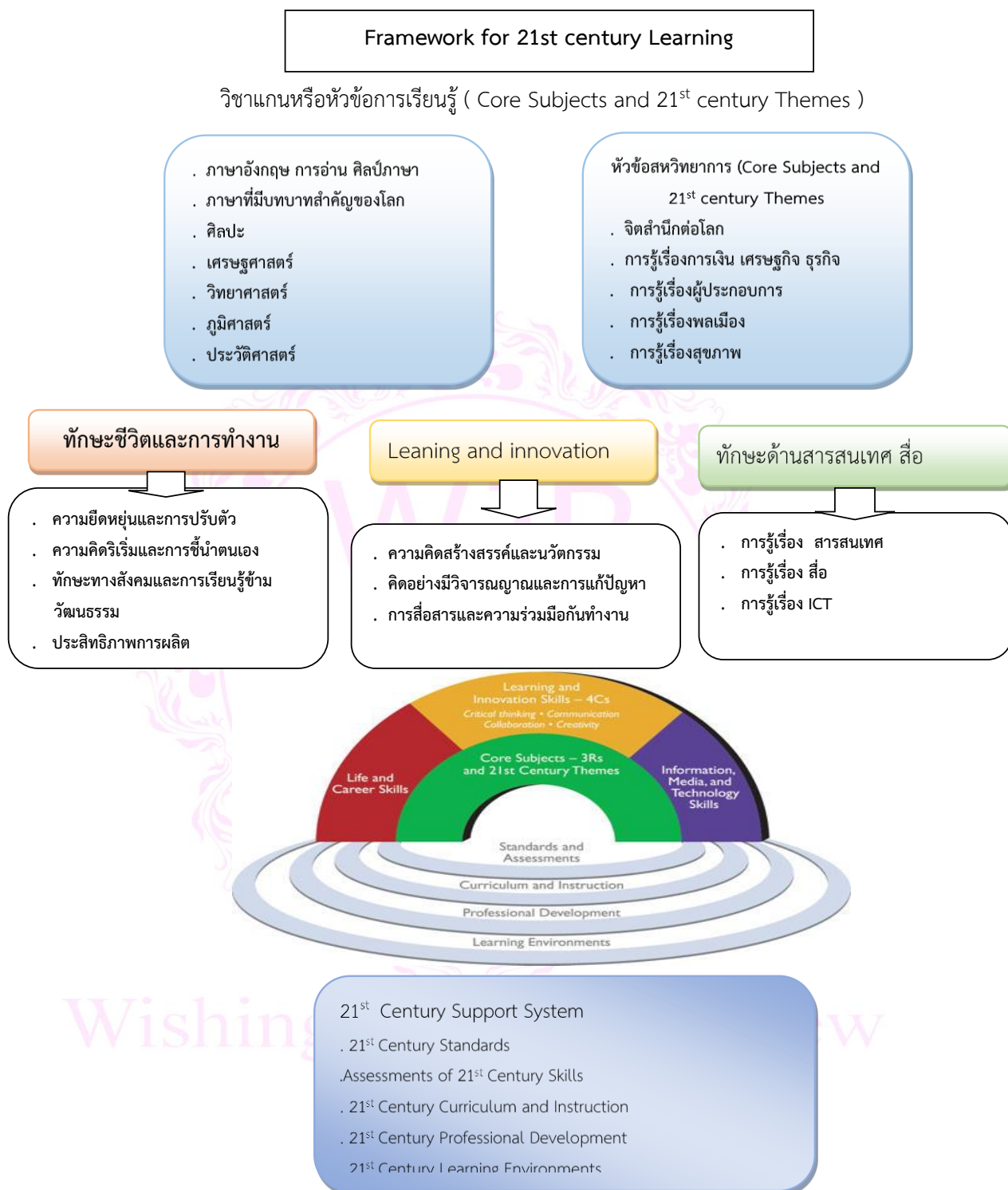
5.2 ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่ไม่พึงประสงค์เป็น “การศึกษาจำแลง” ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งแต่ไร้คุณธรรมและสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ขาดการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ มุ่งประกาศนียบัตรและปริญญามากกว่าเนื้อหาความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียน “สมองกลวง” ไร้ความรู้ ทักษะเจตคติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ขาดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่รักการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ ไม่รู้จริง ไม่รู้กว้าง ทำตัวไร้สาระ ไม่มีแก่นสารไม่สามารถนำความรู้ไปพัฒนาและจัดการตนเองได้

6. การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

สืบเนื่องสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินชีวิต และลักษณะนิสัยของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปเช่นกัน อาทิเช่น เป็นผู้เติบโตภายใต้สภาวะที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้ระบบเครือข่ายการสื่อสารดิจิทัล ขอบสื่อสารผ่านสื่อที่ทันสมัยรวดเร็ว ขอบเรียนรู้ทันทีเมื่อสงสัยหรือไม่เข้าใจ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นคือ การจัดการศึกษาจะดำเนินการอย่างไรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งของผู้คนและสภาพสังคม การศึกษาที่มีประสิทธิภาพของศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นการเรียนมากกว่าการสอน ครูเป็นผู้จุดประกายความคิด เป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษา เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ชุมชน และสังคม รูปแบบของโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเปลี่ยนไปจากเดิมดังนี้

โรงเรียนในศตวรรษที่ 20	โรงเรียนในศตวรรษที่ 21
1. โรงเรียนเป็นรูปแบบของโรงงาน	1. โรงเรียนเป็นรูปแบบของชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. เด็กเรียนในสิ่งที่ครูอยากให้เรียนรู้	2. เด็กเรียนรู้วิธีการเรียน
3. การสอนเป็นการบอกเล่าของครู	3. การสอนของครูเป็นการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้
4. ขอบเขตของการเรียนถูกปิดกั้น	4. ขอบเขตของการเรียนรู้เปิดกว้าง
5. เป็นเอกัตบุคลนิยม	5. เป็นหมู่พวคนิยมและชุมชน
6. ครูเป็นผู้ป้อนปัญหาและนิยามบริบทการเรียนรู้	6. ผู้เรียนช่วยกันป้อนปัญหาและรับผิดชอบบริบทการเรียนรู้
7. เน้นการแก้ปัญหาแบบเอกนัย	7. การแก้ปัญหานั้นทั้งเอกนัยและอนนัย
8. สภาพการเรียนเป็นแบบการแข่งขัน มีผู้แพ้ ผู้ชนะ	8. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นแบบความร่วมมือและช่วยเหลือกัน ชนะหรือแพ้ด้วยกัน
9. ผู้ปกครองอยู่นอกแวดวงความสัมพันธ์และกระบวนการเรียนรู้ในระบบของเด็ก	9. ผู้ปกครองหรือบิดามารดาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในระบบเด็ก
10. ความยืดหยุ่นในหลักสูตรมีน้อยเน้นตามหลักสูตรแกนกลางที่จัดให้	10. สามารถปรับหลักสูตรแกนกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นมากขึ้น

สำหรับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากกรอบแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ข้างต้น ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเนื่องจากการจัดการศึกษาแบบเดิมไม่สามารถสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่สังคมต้องการได้ ทริลลิง และฟาเดล (Trilling,B and Fadel, C., 2009) ได้นำเสนอการเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมและในศตวรรษที่ 21 ดังตารางข้างล่างนี้

การเรียนการสอนแบบเดิม	การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21
1. ครูเป็นศูนย์กลาง	1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การสอนโดยตรง	2. เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. เน้นความรู้	3. เน้นทักษะ
4. เน้นเนื้อหาสาระ	4. เน้นกระบวนการ
5. เน้นทักษะพื้นฐาน	5. เน้นทักษะการประยุกต์
6. เน้นทฤษฎี	6. เน้นการฝึกปฏิบัติ
7. เน้นความจริงและศาสตร์	7. เน้นคำถามและปัญหา
8. เน้นหลักสูตร	8. เน้นหลักสูตร
9. มีการกำหนดระยะเวลา	9. เรียนได้ตามสะดวก
10. หลักสูตรเดียวสำหรับทุกคน	12. เน้นรายบุคคล
11. เน้นการแข่งขัน	11. เน้นความร่วมมือ
12. เป็นการเรียนในห้อง	12. เป็นการเรียนในชุมชน
13. เป็นการใช้ตำรา	13. เป็นการใช้ Web
14. เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์	14. เป็นการประเมินพัฒนาการ
15. เรียนรู้เพื่อศึกษาเล่าเรียน	15. เรียนรู้เพื่อศึกษาเล่าเรียน

ที่มา : Trilling,B and Fadel, C., 2009: 38.

จากตารางที่นำเสนอจะเห็นว่าแนวคิดและแนวปฏิบัติของการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแทบทุกมิติ การเตรียมครูให้มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานต้นสังกัด สถานศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นสถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ให้บริการวิชาการแก่สังคม ที่ต้องร่วมมือกันปฏิรูปการผลิตและการพัฒนาครูให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของสังคม (วิจารณ์ พานิช, 2544)

7 สรุป

แนวคิดการจัดการศึกษาศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งที่ผู้เรียนเป็นสำคัญกล่าวคือ การจัดการศึกษาควรคำนึงถึงโมทัศน์ที่สำคัญสามประการคือ การเรียนรู้ คุณลักษณะของนักเรียน และสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1.) การเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ซับซ้อน ต้องเรียนเป็นทีม ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้อย่างเข้าใจ มีขั้นตอนการเรียนรู้ตั้งแต่ จำ เข้าใจ ประยุกต์ วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์ 2.) คุณลักษณะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความสามารถในการยืดหยุ่นและปรับตัว การเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ และเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต 3.) สิ่งทีนักเรียนควรเรียนรู้ จำแนกเป็นสองกลุ่มหลัก 1) สาระวิชา ประกอบด้วย ภาษาและภาษาโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐ และความเป็นพลเมืองดี 2) หัวข้อในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย (ความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน ธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การเป็นผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองดี สุขภาพและสิ่งแวดล้อม สารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี) ทักษะการเรียนรู้ (ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การรับมือทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี) และทักษะชีวิต (อาชีพ สังคมข้ามวัฒนธรรม) ซึ่งการเรียนรู้ทักษะเหล่านี้จำเป็นต้องเรียนรู้โดยใช้คำถาม หาคำตอบตามพื้นฐานความรู้ วัย และประสบการณ์

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- เขาวลิต ตนานนท์. (2554). *การเรียนรู้ตรรกะคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วิจารณ์ พานิช. (2544). *แนวคิดการจัดการศึกษาศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.
- พิณสุดา สิริธรงค์ศรี. (2535). *สภาพสังคมและการศึกษาของไทยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอมพันธ์.
- Jyrki, Loima. (2012). *ทักษะที่สำคัญสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์
- สนอง เครือมาก. (2553). *การรู้ตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- Berry, B. (2011). *ลักษณะของคนอเมริกันในปัจจุบันและในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.